

SAMETINGETS MEDIEPOLITISKA HANDLINGSPROGRAM 2012

Sámediggi
Sámedigge
Saemiedigkie
Sametinget

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

BAKGRUND.....	3
PUBLIC SERVICE.....	6
RADIO OCH TV.....	6
SÄNDNINGSTILLSTÅNDENS INNEHÅLL.....	8
DAGSTIDNINGAR.....	20
DAGSTIDNINGAR PÅ SAMISKA.....	20
DISKUSSIONEN OM DRIFTSSTÖDET I SVERIGE.....	20
JÄMFÖRELSE MED ANDRA PRESSTÖD I NORDEN.....	22
DISKUSSIONEN OM GRÄNSHINDER FÖR SAMARBETET.....	24
GRUND FÖR SAMVERKAN ÖVER LANDGRÄNSERNA.....	26
KULTURTIDSKRIFTER.....	29
STÖDFINANSIERADE KULTURTIDSKRIFTER.....	29
KULTURTIDSKRIFTSSTÖDET.....	29

BAKGRUND

Den statliga mediepolitiken

Den statliga mediepolitiken bestäms av Riksdagen. I utformningen spelar Kulturdepartementet en central roll. Målen är att stödja yttrandefrihet, mångfald, massmediernas oberoende och tillgänglighet och att motverka skadliga medieinslag. Styrmedel är till exempel marknadsregleringar, regler för innehållet och avregleringar.

Public service-företagen

Public service-företagen SVT, SR och UR är inte statliga bolag utan äganderollen utövas av Förvaltningsstiftelsen. Staten anger endast ramarna för verksamheten som representant för allmänheten. Riksdagen beslutar om användningen av medlen. Public service-företagens verksamhet styrs av yttrandefrihetsgrundlagen, radio- och TV-lagen, sändningstillstånden och lokalradiolagen.

Uppdragen till programföretagen kommer framför allt till uttryck i de sändningstillstånd som regeringen meddelar och de villkor som tillstånden är förenade med. Villkoren är kopplade till medelstillsdelningen och beslutas av regeringen årligen. Nuvarande sändningstillstånd trädde i kraft den 1 januari 2010 och gäller till och med den 31 december 2013. En parlamentarisk kommitté har i sitt betänkande SOU 212:59 *Nya villkor för public service* föreslagit nya villkor, som på flera punkter berör innehållet i sändningarna på samiska för nästa programperiod.

Tryckta media

Utvecklingen av tryckta medier i Sverige styrs av tre politikområden: medie-, kultur- och minoritetspolitiken. För tryckta medier finns två huvudsakliga stödformer: presstödet och kulturtidskriftsstödet.

Presstödet har sitt ursprung i regeringens vilja att skydda mångfalden inom pressen och valfriheten för läsarna, vilket betraktas som väsentligt för demokratin. Driftstödet är den dominerande formen av presstöd vid sidan om distributionsstödet. Det statliga organ som fördelar presstödet är Presstödsnämnden.

Riksdagen beslöt 2010 att presstödsförordningen ska tidsbegränsas till den 31 december 2016. En översyn av presstödet inverkan på mediemångfalden och konkurrensen görs för närvarande. För tidningar som skriver på samiska och meänkieli kom ett delbetänkande SOU 2012:58 *Stöd till dagstidningar på samiska och meänkieli* i sep 2012 med förslag på förändringar.

Den statliga kulturpolitiken

Den statliga kulturpolitiken styr kulturtidskriftsstödet, som utgör den andra huvudsakliga stödformen för tryckta media. Stödet fördelas av Statens kulturråd enligt förordningen (SFS 2010:1058) om statsbidrag till litteratur, kulturtidskrifter och läsfrämjande insatser. Målen för Kulturrådets bidragsfördelning ska karaktäriseras bland annat av att tidskrifter, som ges ut på de nationella minoritetsspråken, särskilt beaktas.

Tre typer av stöd för kulturtidskrifter finns. Ett av dem är bidrag för att främja de nationella minoriteternas språk och kultur och som riktar sig till barn och ungdom.

Den statliga minoritetspolitiken

Sveriges nationella minoritetspolitik utgör sedan 2000 ett nytt politikområde med särskilda styrinstrument, som fått stor betydelse för statens insatser att utveckla minoritetsmedia. Då skedde ratificeringen av Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter och den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk genom vilken Sverige förbundit sig att särskilt stödja minoritetsmassmedier. Det innebär bland annat att staten inom ramen för sitt rättssystem ska vidta åtgärder för att underlätta tillträde till massmedier för minoritetsmedlemmar samt att dessa inte ska hindras från att framställa och använda tryckta medier.

För radio- och TV-sändningar innebär ratificeringen, att staten har förbundit sig att bland annat uppmuntra och/eller underlätta regelbunden sändning av radio- och TV-program på landsdels- eller minoritetsspråk, uppmuntra och/eller underlätta inrättande av minst en TV-kanal på landsdels- eller minoritetsspråk och att inte motsätta sig återutsändning av radio- och TV-sändningar från grannländer på ett sådant språk.

För tryckta media innebär ratificeringen att nytt fokus lagts särskilt på presstödsfrågan. Det innebär att regeringen förbundit sig att inte bara stödja utvecklingen av minoritetsmassmedier för tidningar på samiska och meänkieli utan även att det sker inom de territorier där dessa språk brukas. Redan 2003 vid sin första granskning föreslog Europarådets ministerkommitté att myndigheterna borde utvärdera om en tidning på samiska skulle kunna komma till stånd genom samarbete med tidningar i grannländerna och i så fall vara flexibla i fråga om finansieringen. (*The Committee suggests that the authorities explore possibilities of establishing a newspaper in Sami, for example in co-operation with the newspapers in Sami in neighbouring countries. In this respect the authorities should be flexible in using funds for that purpose.*) Kommitténs kritik att regeringens åtagande inte fullgjorts upprepades 2006 och 2009, och varje gång har de svenska myndigheterna anmodats vidta konkreta åtgärder för att uppmuntra och/eller underlätta grundandet av en dagstidning på samiska.

I det svar Sveriges regering lämnade 2010 hänvisades till att det genomförts en sänkning av lägsta upplagegräns från 2 000 till 1 500 ex. och att en parlamentarisk presskommitté lämnat förslag 2006 på en särskild minoritetsspråksbestämmelse i presstödsförordningen. Presskommitténs förslag hade dock mottagits med sådan tveksamhet av minoritetsrepresentanterna, att regeringen inte genomförde förslagen. I propositionen som följde hade regeringen i stället föreslagit samarbete med Finland och Norge om en undersökning av förutsättningarna för gränsöverskridande tidningssamarbeten.

Samma år uppdrog regeringen åt Sametinget, att i enlighet med sin utfästelse i svaret till Europarådet, i samråd med Svenska Tornedalingarnas Riksförbund genomföra en förstudie om förutsättningarna för gränsöverskridande tidningssamarbeten på samiska och meänkieli. Förstudien granskades av Presstödskommittén som lämnade sin bedömning i betänkande SOU 2012:58, men det resulterade bara i ett förslag på begränsat presstöd och fortfarande inte av den gränsöverskridande typ som efterlysts.

Slutsatserna som kan dras av kommitténs bedömningar är att ett sådant stöd, som Sametinget begärt och Europarådets ministerkommitté föreslagit redan 2003, inte kan komma som förslag från Presstödskommittén, eftersom det ligger utanför kommitténs uppdrag och befogenheter att initiera samarbete mellan de nordiska staterna. En sådan möjlighet ryms däremot i kommande internationella förhandlingar om en Nordisk Samekonvention, enligt kommittén, som utgår ifrån att eventuella sådana initiativ kan tas upp.

Grund för nordisk samisk mediepolitik finns i utkast till Nordisk samekonvention

Enligt utkast till Nordisk samekonvention skall staterna skapa förutsättningar för en självständig samisk mediepolitik som gör det möjligt för samiska media att styra sin egen utveckling och att erbjuda den samiska befolkningen ett rikt och mångsidigt utbud av information och meningsyttringar i frågor av allmänt intresse.

Staterna skall tillse att program på det samiska språket kan sändas i radio och television samt främja utgivning av tidningar på detta språk. I samarbete med sametingen skall staterna också främja samverkan över landgränserna mellan medieinstitutioner som erbjuder program eller artiklar på det samiska språket.

Vad som föreskrivs i andra stycket om det samiska språket skall också i rimlig omfattning gälla de mindre utbredda samiska språkformerna.

Expertgruppens kommentar: När det gäller tryckta medier har det på grund av reglerna för presstöd visat sig svårt att få till ett samarbete över landgränserna. Staterna bör i samarbete med sametingen finna fram till ordningar som leder till detta samarbetet.

PUBLIC SERVICE

RADIO OCH TV

SR Sámi Radio

<http://sverigesradio.se/sameradion/>

De första samiska programmen sändes i Sveriges Radio 1952 och var på svenska. Det första fasta programmet på samiska kom 1965. Idag är Sameradion en egen kanal under Sveriges Radio P2. Huvudredaktionen ligger sedan 1973 i Kiruna. Idag har Sameradion 14 tillsvidareanställda och 2 programanställda. Ett nära samarbete har utvecklats med de övriga samiska stationer på nordkalotten, NRK Sápmi, YLE Sámi Radio och Kola Sámi Radio. Sameradion har nordsamiska som huvudspråk, medan en mindre del av utbudet är på lule- och sydsamiska och på svenska. Totalt sänder Sameradion 9 timmar i veckan, varav 4 timmar rikssändningar över P2-nätet och 5 timmar regionala sändningar över P4-nätet (Radio Norrbotten, Radio Jämtland och Radio Stockholm). Sameradion har i genomsnitt 26-32 000 lyssnare per dag på FM-nätet. Förutom nyheter och aktualiteter sänder man kultur, sport, underhållning, debatt, barnradio, ungdomsradio och reportage. Programmen kan också avlyssnas över hela landet via Sameradions hemsida.

Nordsamiska

2002 inleddes ett samarbete med NRK:s och YLE:s samiska redaktioner och numera samkörs nyheter och program på nordsamiska över tre länder. Sameradion sänder på nordsamiska 2 timmar och 25 minuter i P2 mån-fre.

Lulesamiska

De första lulesamiska sändningarna började 1975 i samarbete med NRK Sámi Radio. Idag sänds lulesamiska två dagar varje vecka i 10 minuter över P6 Stockholm samt P2 regionalt över Norrbotten, Västerbotten och norra Jämtland. De repriseras senare i webbkkanalen SR Sápmi.

Sydsamiska

Sameradion sänder sydsamiska två dagar varje vecka i 10 minuter över P2 riksnätet. De repriseras senare i webbkkanalen SR Sápmi. Två dagar varje vecka sänds sydsamiska i 15 minuter regionalt över P4 Jämtland men utan reprisering. För de sydsamiska sändningarna har Sameradion reserverat en halvtidstjänst, men tjänsten är obesatt. På grund av rekryteringsproblemen är de sydsamiska sändningarna samma som i NRK Sápmi, varför Sameradion känt sig tvungen att köpa NRK:s sydsamiska sändningar för att över huvud ha ett utbud på sydsamiska. Kanalen har inte haft egna sydsamiska medarbetare sedan hösten 2008. Det finns alltså väldigt lite eller inget stoff alls från svensk sida i sändningarna.

Svenska

Sameradion sänder nyheter på svenska över riksradiom mån-fre P2 i 10 minuter fm och 5 minuter em. Till det kommer ett sammanfattande magasinprogram och ett ungdomsprogram på söndagar i 1 timme över samma kanal.

Nättidningen Oddasat

<http://sverigesradio.se/sameradion/>

Sameradions hemsida Oddasat drivs gemensamt med SVT Sápmi. Den är på svenska utom några enstaka artiklar. Den hade i november 2009 cirka 56 000 besökare, i december 2009 cirka 47 500 besökare.

Webbradion SR Sápmi

<http://sverigesradio.se/sameradion/>

Sameradions webbradio SR Sápmi sänder 24 timmar, varav 2 timmar tillsammans med NRK Sápmi. Webbkanalen hade i augusti och november 2009 cirka 3 800 lyssnare.

SVT Sápmi

<http://svt.se/oddasat/>

SVT började bygga upp en samisk redaktion i Kiruna 1982. 1994 startade man det samiska barnprogrammet Mánáid. De första dagliga nyhetssändningarna, Oddasat, startade 2001 i SVT 2 i början tillsammans med NRK Sámi Radio och året efteråt med YLE Sámi Radio. Ett projekt med Kola Sámi Radio startade 2001 men lades ned 2010 av brist på medel. SVT Sápmi har nordsamiska som huvudspråk. På lule- och sydsamiska finns bara enstaka inslag. SVT Sápmi gör ingen skillnad mellan de samiska språken, därför att det inte finns med i uppdraget från staten. Oddasat sänds i huvudsak på nordsamiska men har inslag på sydsamiska. För språkvård har man en delad tjänst med Sameradion till 2012. Omsättningen är 15 milj kr, men mycket av tekniken bekostas av centrala medel. SVT Sápmi har 14,6 tjänster, varav 2 undertextare, 3 fotografredigerare, en halv administratör. Resten är reportrar, redaktörer och redaktionschef (från jan 2011). Programkategorier: nyheter cirka 60 tim, samhällsprogram 6-8 x 30 min, barn-TV 30x15 min. Repriseringar tillkommer i några fall. SVT Sápmi har haft ett redaktionellt nyhetsarbete tillsammans med Sameradion sedan 2009.

Nordsamiska

SVT Sápmi sänder huvudsakligen på nordsamiska, cirka 7-8 tjänster.

Lulesamiska

SVT Sápmi har just nu ingen lulesamisk journalist. Problemet är att hitta någon som kan språket och har journalistisk bakgrund.

Sydsamiska

Sedan 2008 har SVT Sápmi en sydsamisktalande reporter, som gör 1-2 reportage/vecka från Östersund.

Svenska

SVT Sápmis alla TV-program har svenska undertexter.

Nättidningen Oddasat

<http://sverigesradio.se/sameradion/>

SVT Sápmis nättidning drivs gemensamt med SVT Sápmi sedan 2010 och är en växande sektor.

SVT Play, Oddasat

http://svtplay.se/t/102985/o__asat

SVT Sápmis nyhetsprogram, Oddasat, kan ses på SVT Play. Där finns också Text-TV-sidor 250-259 sedan 2011.

SÄNDNINGSTILLSTÅNDENS INNEHÅLL

Mångsidighet och kvalitet

Public service-företagen ska erbjuda ett mångsidigt programutbud med hög kvalitet, enligt sändningstillstånden 7 § (9 §). Kvalitet är ett av huvudmålen i Public-service's verksamhet.

I de fall där det finns en konflikt mellan kvantitets- och kvalitetskrav i programutbudet bör kvalitetsaspekten sättas främst. Program som vänder sig till minoriteter ska ha hög kvalitet, även om antalet tittare är relativt lågt. Kvalitet ställs ofta som motsats till kvantitet, men kvantitet i sig själv är också kvalitet. Det är viktigare med ett regelmässigt och oftare utbud än ett enda högkvalitetsprogram om året.

I samisk programverksamhet kan kvalitet uppnås endast om Public service-företagen åläggs säkerställa en ökad tillgänglighet, skapa mångsidighet i programutbudet och medverka till att utveckla den fria åsiktsbildningen. Med hög kvalitet menas även att tittar- och lyssnarsiffror inte får vara avgörande vid programproduktionen, särskilt inte för minoritetsgrupper.

Public service-företagen ska i skälig mån producera ett mångsidigt utbud av samiska program på samma sätt som gäller på det svenska språket, till exempel i nyheter och kultur och i program för barn och ungdomar. I samisk programverksamhet ska säkras inte bara språket, som det uttrycks i minoritetsparagrafen § 14 (§ 16), utan även i ett mångsidigt och kvalitativt programutbud, vilket inte är omnämnt i minoritetsparagrafen.

Förslag:

Formuleringen i sändningstillstånden bör ändras så att den samiska allmänhetens rätt till ett mångsidighet och kvalitet i programutbudet förtydligas och stärks genom att mångsidighet och kvalitet även skrivs in i minoritetsparagrafen, § 14 (§ 16). Det skapar större harmoni med den målsättning som gäller för det samiska programutbudet i Norge och därmed i det nordiska samarbetet med NRK och YLE.

Spegling av förhållanden i hela landet, regional balans

Public service-företagen ska spegla förhållanden i hela landet, enligt sändningstillstånden 7 § (9 §).

En publikundersökning har visat att det funnits ett missnöje med den regionala obalansen i SVT Sápmis nyhetsrapportering. Det har skett en nyhetskoncentration kring Kiruna-området medan Västerbottens och Jämtlands län hamnat i medieskugga. SVT har uppfattat kritiken och i vissa delar åtgärdat missförhållandet.

Public service-kommitténs betänkande SOU 2012_59, sid 157: Bredning av speglingsuppdraget.

Kommitténs förslag: Villkoret i sändningstillstånden att programutbudet ska "spegla förhållanden i hela landet" ändras så att det framgår att programutbudet ska "spegla förhållanden i hela landet och den variation som finns i befolkningen. Verksamheten ska bedrivas utifrån ett jämställdhets- och mångfaldsperspektiv".

Kommitténs bedömning: SR och SVT bör även fortsatt ha ett villkor om en decentraliserad organisation.

Förslag:

Public service-företagen måste ges tillräckliga resurser för att kunna uppfylla sändningstillståndens krav på spegling och regional balans i nyhetsrapporteringen, så att det villkoret tydligt ska gälla även för samiska förhållanden.

Den fria åsiktsbildningen, stärkande av demokratin

Public service-företagen ska beakta programverksamhetens betydelse för den fria åsiktsbildningen med hjälp av en mångfald av åsikter och meningsyttringar, enligt sändningstillstånden 7 § (9 §). Programutbudet ska spegla förhållanden i hela landet. Geografisk spridning, etnicitet och kön ska prioriteras och all produktion ska inte ske i storstäderna. Utifrån demokratiaspekten har Public service-företagen ansvar för kritisk granskning, förmedling av kunskap och förklaringar av sammanhang.

Den samiska programverksamhetens främsta roll är att spegla och granska det samiska samhället för att stärka demokratin och påverka samhällsutvecklingen i positiv riktning. Det samiska samhället är minst lika mångfaldigt som det svenska eller vilket som helst annat samhälle.

Utbudet av information om det samiska samhället, samiska nyheter och debatt uppfattas idag som för litet i samisk Public service. SVT sänder inte regelbundna program med fakta, bakgrund och analys för och om samer, vilket ofta bidrar till att till exempel allmänheten får svårare med empati och förståelse för samerna. För den samiska programverksamheten påtalar Public service-företagen ofta, att man har otillräckliga resurser för sitt uppdrag. Det är inte acceptabelt.

Förslag:

Public service-företagen bör åtgärda behovet av program som gynnar demokrati och fri åsiktsbildning genom att på fasta tider och i tillräcklig omfattning sända faktagprogram, som informerar allmänheten om samiska förhållanden och uppmärksammar samiska medborgare om deras rättigheter.

Ansvar för samiska språket på samma sätt som för svenska språket

Public service-företagen har ett särskilt ansvar för det svenska språket, enligt sändningstillstånden 8 § (10 §). Sändningstillstånden nämner det inte, men samma ansvar bör gälla även för samiska språket.

Enligt ett förtydligande, som infördes i Regeringsformen 2010, ska samiska folkets möjligheter att behålla och utveckla ett eget kultur- och samfundsliv främjas. Omnämmandet i grundlagen bör medföra en särskild skrivning om samiska språket i sändningstillstånden, vilket skulle säkerställa förpliktelserna för Public service-företagen gentemot samerna. Samiska språket har i motsats till andra minoritetsspråk inget hemland, vilket betyder att språket varken kan få status eller utvecklingsmöjligheter, om inte de nordiska länderna tar ett särskilt ansvar för det. Samiskan betraktas även som ett hotat språk av Unesco.

Riksdagen konstaterade 1977 att samerna är ett ursprungsfolk i Sverige och att de som sådant intar en särställning. Regeringen uttalade i prop 2005/06:112 att ursprungsfolket samerna ska inneha en särställning i Public service-företagens programutbud inte minst för spridning av kunskap om inhemska minoriteter hos den breda allmänheten.

I propositionen sägs att samerna trots sitt ringa antal i Sverige har rätt till programutbud på samiska i större utsträckning än vad som motiveras av antalet samer. Målsättningen är att tillgängligheten ska fortsätta att förbättras bland annat genom förändrade sändningstider. Propositionen tydliggör också att de nationella minoriteternas behov kretsar kring utvecklandet av det egna språket och kulturen.

Enligt FN:s definition är urfolk härstammande från folk som bott i landet före att dess statsgränser drogs upp och som behållit sin sociala, ekonomiska och kulturella särart. Syftet är att erkänna urfolks strävanden att själva utveckla sin kultur och sina egna institutioner utifrån egna förutsättningar. Staterna har en skyldighet att aktivt stödja deras strävanden.

Förtydligandet i Regeringsformen 2010 innebär att samernas möjligheter att behålla och utveckla ett eget kultur- och samfundsliv även bör omnämnas i sändningstillstånden för att markera särställningen som

urfolk. Det motsvarar skrivningen i norska grundlagen § 110a, där samerna i Norge omnämns som ett folk. I NRK har samerna genom sin särställning fått en egen programdivision, NRK Sápmi.

Public service-kommitténs betänkande SOU 2012_59: Ingen föreslagen ändring för det samiska språket så att det motsvarar ansvarsbestämmelsen för det svenska språket. Däremot föreslås på sid 148 att minoritetsansvaret ska renodlas, varvid de nationella minoritetsspråken särskilt omnämns, dock inte samiska speciellt.

Kommitténs förslag: Villkoren i sändningstillstånden om att programföretagen ska beakta "språkliga och etniska minoriteters intressen" renodlas till villkor om "utbudet på de nationella minoritetsspråken", teckenspråk och andra minoritetsspråk.

Förslag:

Public service-företagen i Sverige bör åläggas ett större ansvar för samiska språket och kulturen, på samma sätt som NRK har det i Norge, genom att det ansvaret skrivs in särskilt i sändningstillstånden.

Samiska språkvårdsfrågor

Public service-företagen har ett särskilt ansvar för språkvårdsfrågor, enligt sändningstillstånden 8 § (10 §). I Sverige gäller det bara för svenska språket och inte för språkminoriteterna specificerat. En sådan begränsning är ogynnsam för utvecklingen hos de nationella minoriteternas språk. Samma ansvar för språkvård som gäller det svenska språket bör gälla även det samiska språket.

Bristen på ansvar för samisk språkvård i Sverige kan jämföras med det synliga ansvar som finns för det samiska språket i Norge, uttryckt i NRK-plakat, NRK:s stadgar och NRK:s mål och strategiplan 2013-17.

Utan särskild anmodan har Public service-företagen i Sverige ändå gjort språkvårdande insatser för det samiska språket. Det har skett i ett särskilt projekt, som Public service-företagen själv startat, och erfarenheten är att språket på kort tid förbättrats både skriftligt och muntligt.

Utbildning i det samiska språket är lika viktig för Public service-företagen som att sända programmen. Språket som används i media är språknormerande. Eftersom det samiska språket just nu är i ett utvecklingsskede, måste man se på helheten och även säkra utbildningsbehoven hos journalister, som är viktiga synliggörare av språket.

Förslag:

Public service-företagen initiativ till särskilda språkvårdande insatser vilar än så länge på osäker ekonomisk grund. Med en särskild skrivning i sändningstillstånden likt den som finns för svenska språket, kan Public service-företagen åläggas ett direkt språkvårdande ansvar för samiska språket, vilket undanröjer risken för att resurserna ska minska eller försvinna.

SVT:s nyheter, Oddasat

Nyhetsverksamheten i Public service-företagen ska bedrivas så att en mångfald i nyhetsurval, analyser och kommentarer kommer till uttryck i olika program, enligt sändningstillstånden 9 § (11 §).

SVT:s bevakning av samiska nyheter sker i samarbete med NRK genom ett avtal. Det innebär att samnordiska nyheter publiceras dagligen av NRK i Karasjok, Norge, medan SVT bidrar med inslag från Sverige.

Publiksiffror har visat på att det funnits ett missnöje med nyhetsbevakningen i det svenska public service-utbudet. Det kan ifrågasättas om den samiska nyhetsverksamheten bakom Oddasat bedrivs så självständigt som den ska göras enligt vad sändningstillstånden kräver och vad alla dess villkor syftar till.

NRK:s stora inflytande över innehållet i förhållande till SVT:s begränsade medverkan kan strida mot avtalet med staten. I praktiken har SVT inte förmått uppfylla sin del av förpliktelsen i avtalet med NRK, vilket lett till att nyheterna fått övervägande norskt perspektiv och att sändningarna hamnat utanför SVT:s direkta kontroll.

Det kan även ifrågasättas om verksamheten bakom Oddasat uppfyller kraven i sändningstillstånden på Public service-företagens granskande verksamhet. Med sina begränsade resurser har SVT i Kiruna inga möjligheter att bevaka och granska myndigheter, organisationer och företag i hela landet utifrån samiskt perspektiv. Genom att överlåta ledningen av nyhetsprogrammen till NRK, bidrar SVT till att kvaliteten blivit lidande. Avtalet om samnordiska nyheter kan förklara varför resurserna i Sverige inte ökar i samma omfattning som motsvarar sändningstiden, nämligen att SVT inte betalar för vad man får utan sparar på NRK:s bekostnad. Det är inte acceptabelt utan måste åtgärdas.

Förslag:

Public service-företagen i Sverige måste ges tillräckliga resurser för att på ett tillfredsställande sätt kunna uppfylla sin del i avtalet med NRK vad gäller Oddasat, samnordiska nyheter på samiska. Nordiskt samarbete inom nyhetsproduktionen ska ske under jämställda förhållanden och inte på sådant sätt att den domineras av någon annan part i avtalet. De samiska nyheterna i SVT ska heller inte undantas från samma krav på självständighet som gäller för nyheter på svenska.

Nyheter, analyser, kommentarer, fakta, samhällsdebatt, granskande journalistik

Public service påbjuder mångfald i nyhetsurval, analyser och kommentarer, enligt sändningstillstånden 9 § (11 §). Mångfald innebär att debatt, information, granskningar och speglingar ska vara avgörande i nyhetsförmedlingen inom samhällsliv, kultur och faktaområden.

Efter att Oddasat tillkommit, har andelen bakgrunds- och faktaprogram drastiskt minskat i SVT. För SVT:s samiska redaktion har det varit problematiskt att ökningen av nyheter på Oddasat inte tillåter fördjupningar och för att faktaprogrammets minskade volym inte medger fasta tider varje vecka. SVT erkänner problemet men påpekar, att önskemålet om mer faktaprogram ytterst är en resursfråga som avgör fördelningen. SVT menar samtidigt att företaget inte har skyldighet att sända faktaprogram utan att fördelningen är deras egen sak.

I Public service's utbud saknas arenor och program, som mer grundligt granskar och diskuterar frågor rörande det samiska samhället och kulturen. För radions del märks det på att de flesta sändningar är på nordsamiska, vilket skapar problem med tillgängligheten för dem som har begränsad språkförståelse eller inte kan språket, och det gäller hälften av lyssarna.

Inte heller i överenskommelsen mellan SVT, SR och UR står någonting om fördelningen mellan nyheter, fakta, debatt och granskning. Om inte mer resurser tillförs, måste Public service-företagen själva finna en lösning för att åtgärda obalansen. Om SVT anser att fördelningen är deras egen sak att avgöra, bör en tydligare skrivning införas. Det går att definiera fördelningen närmare i uppdraget utan att införa detaljstyrning. I Norge finns en så kallad NRK-plakat, som utarbetats av kulturdepartementet och som säger vilket uppdrag NRK har i förhållande till olika typer av program. Så kan Public service-företagen i Sverige också lösa problemet.

Förslag:

Public service-företagen måste ges tillräckliga resurser för att på ett tillfredsställande sätt kunna utföra sin uppgift att utöver produktion av nyheter även producera faktaprogram, samhällsdebatt och granskningar av förhållanden inom det samiska samhället.

Om inte Public service-företagen ges tillräckliga resurser, bör en särskild överenskommelse göras om fördelningen mellan nyheter och faktaprogram för att säkra tillgången så att publiken inte ska bli lidande. Skrivningen kan göras likt den som finns i Norge i NRK-plakatet utan att det nödvändigtvis behöver läggas till i sändningstillstånden.

Kulturutbudet

Public service-företagen ska erbjuda ett mångsidigt kulturutbud av hög kvalitet och spegla de många olika kulturer som finns i Sverige, enligt sändningstillstånden 10 § (12 §).

Regeringen framhåller i prop. 2005/06:112 att programföretagen själva ska i samarbete med utomstående producenter och utövare i det svenska kulturlivet svara för produktion av kulturprogram. Filmområdet är en viktig del av SVT:s kulturansvar.

Det finns inga direkta krav på Public service-företagen att sända program om samer och samisk kultur. Det enda som uttrycks i klartext gäller minoritetsansvaret, och det berör i huvudsak bara samiska språket. Granskningsnämnden har också konstaterat att man inte kan granska utbudet av kulturprogram, underhållningsprogram, sport och religion riktade till den samiska allmänheten, därför att sändningstillstånden inte innehåller sådana villkor. SVT anser att kulturprogram med samiskt tema inte behöver specificeras, eftersom det ingår i det allmänna Public service-uppdraget.

Public service-företagens utbud i Sverige av samiska kulturprogram kan jämföras med NRK:s i Norge. NRK har särskilda målformuleringar i sin strategi om det samiska språket och den samiska kulturen fram till 2017. I norsk Public service har NRK Sápmi producerat kulturprogram med innehåll som riktat sig i första hand mot den samiska befolkningen. TV-program kan produceras på samiska men ändå nå fram till den norska allmänheten genom att programmen textas till norska. För NRK Sápmi har det varit viktigt att visa, att det är en väsentlig skillnad på att göra samiska program för samer och samiska program för den norska allmänheten.

I Norge är grunden för de samiska sändningarna både språket och kulturen, vilket inneburit att NRK har återkommande samiska kulturprogram. I svensk Public service finns bara bestämmelser i sändningstillstånden om ansvar för språkliga och etniska minoriteters intressen, vilket gjort att det kan ifrågasättas om Public service-företagen i Sverige uppfyller sitt ansvar gentemot den samiska kulturen genom att inte redovisa för ett specifikt samiskt kulturutbud.

Förslag:

En tydligare skrivning bör införas om hur den samiska kulturen ska främjas i Public service-företagens programverksamhet. Genom att införa en särskild målformulering likt den NRK har uttryckt i sin strategi, bör Public service-företagen bättre kunna redovisa hur man uppfyller sitt ansvar för att säkra kvalitetsutbudet av samisk kultur.

Barnprogram

Public service-företagen ska erbjuda ett varierat utbud av program av hög kvalitet för och med barn och unga, enligt sändningstillstånden 11 § (13 §). Särskild hänsyn ska tas till de språkliga behoven hos barn och ungdomar, som tillhör språkliga eller etniska minoritetsgrupper. Barn- och ungdomsprogram ska förmedla nyheter och fakta samt kulturella och konstnärliga upplevelser från olika delar av Sverige och världen.

Regeringen framhåller i prop. 2005/06:112 att barn och ungdomar även ska ges möjlighet att delta i programverksamheten.

Enligt FN:s barnkonvention ska staterna erkänna massmediernas uppgift och säkerställa att barnen har tillgång till information och material från olika nationella och internationella källor. För ändamålet ska staterna uppmuntra massmedier att ta särskild hänsyn till de språkliga behoven hos ett barn som tillhör en minoritetsgrupp eller en urbefolkning.

SVT har framhållit att det finns svårigheter att öka antalet program men att man kan lösa problemet genom versionering, dvs lägga på olika speakerröster på olika språk. SVT framhåller att det är begränsade resurser som avgör kraven på kvalitet och hur stort utbudet blir.

Public service-företagens utbud i Sverige av samiska barnprogram kan jämföras med NRK:s i Norge. Jämförelsen visar på stor obalans. NRK har en strategi med särskilda målformuleringar, vilket gör att NRK:s samiska utbud ligger på en väldigt hög nivå jämfört med SVT:s. SVT har inte ens ett samiskt barnprogram i veckan, medan NRK har samiska barnprogram fyra gånger i veckan och fem gånger i veckan från 2014. I Sverige försvåras ytterligare bristen på samiska barnprogram med att programmen sänds på svårtillgängliga tider.

SR sänder ett barnprogram i veckan i P2 regionalt, tisdagar klockan 07.10.

Förslag:

Public service-företagen måste ges tillräckliga resurser för ett utökat och regelbundet utbud av barnprogram, som stärker samiska barns behärskning av samiska språket och bekräftar deras samiska identitet.

Genom att införa en särskild målformulering bör specificerade krav kunna ställas i Sverige på samiska barnprogram, så att ett stort utbud blir förpliktande på samma sätt som det uttrycks i NRK:s strategiplan i Norge.

Ungdomsprogram

Public service-företagen ska erbjuda ett varierat utbud av program av hög kvalitet till barn och unga, enligt sändningstillstånden 11 § (13 §). På ungdomars egna villkor ska Public service-företagen förmedla nyheter och fakta samt kulturella och konstnärliga upplevelser från olika delar av Sverige och världen.

Trots villkoren i sändningstillstånden har SVT inga eller ett obetydligt antal återkommande samiska ungdomsprogram. Samiska ungdomar får nöja sig med ungdomsrelaterade nyheter i Oddasat. SVT har hävdat att det inte längre går att nå målgruppen ungdom genom traditionell broadcast. I stället vill SVT rikta in sig på webbsändningar, som görs plattformsberoende.

SR sänder ett halvtimmes långt ungdomsprogram i veckan, söndagar klockan 15.00 i P2 riks.

Det kan ifrågasättas om Public service-företagen uppfyller villkoren i sändningstillstånden på grund av bristen på program till ungdomar med samekulturellt innehåll. Det kan också ifrågasättas om bristerna strider mot FN:s barnkonvention om barns rätt till eget medieutbud.

Förslag:

Idag görs inga samiska ungdomsprogram, eftersom Public service-företagen inte gör några beställningar. Public service-företagen måste därför ges tillräckliga resurser för att kunna beställa och producera ett utökat och regelbundet utbud av ungdomsprogram på ungdomars egna villkor i likhet med det utbud som vänder sig till andra ungdomar i Public service.

Minoritetsansvaret hos Public service-företagen

Public service-företagen ska beakta språkliga och etniska minoriteters intressen, enligt sändningstillstånden 14 § (16 §). Verksamheten ska vara ett prioriterat område. Formuleringen kan tolkas som att Public service-företagen har ett särskilt minoritetsansvar. Ansvar har begränsats till språkliga och etniska minoriteters intressen.

För samiska kultur- och samhällsfrågor finns inga specifika krav på ansvar i sändningstillstånden. Det anses vara uppfyllt genom sändningstillståndens övriga villkor.

Förberedelser för nytt sändningstillstånd ny period påbörjades när en parlamentarisk public service-kommitté tillsattes 2011. Direktiven var att bedöma om programverksamheten för språkliga och etniska minoriteter bör stärkas. Bakgrunden var Sveriges förpliktelser genom ratificeringen av den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk. Kommittén skulle också beakta till exempel folkrättsliga åtaganden på relevanta områden.

Intresset för de språkliga minoriteterna härrör från utvecklingen av den nationella minoritetspolitiken, som får allt större genomslag. En av de statliga utredningar som öppnade för den var SOU 2000:55, där det framhållits att de nationella minoriteterna har ett annorlunda behov än andra minoriteter, när det gäller program på det egna språket genom att de även vill uttrycka ett slags förvaltande av kultur och kulturarv. Tidigt har det således uttalats, att det inte bara är språket som är viktigt i programmen på minoritetsspråk.

Sametinget har tidigt efterlyst tydligare skrivningar kring minoritetsansvaret. Granskningsnämnden friade dock Public service 2006 från kritiken att inte leva upp till sitt minoritetsansvar, därför att villkoren i sändningstillstånden inte anger några specifika krav på innehållet i programutbudet. Sättet på hur minoriteternas intressen tillgodoses utanför språkområdet är en fråga för programföretagen internt, eftersom villkoren tidigt skrivits så otydliga.

Regeringen har bemött kritiken till en del genom att i prop. 2005/06:112 ställa ett nytt krav i sändningstillstånden, nämligen att programföretagen ska ha en dialog med berörda minoritetsgrupper. Dialogen har dock ännu inte fått tid på sig att utvecklas, vilket gjort att den fortfarande har varierande kvalitet och inte kan anses uppväga bristerna i Public service-företagens minoritetsansvar.

Behov av en tydligare målformulering

Avsaknaden av ett sammanhållet ansvar hos Public service-företagen i Sverige för både det samiska språket och kulturen visar på behovet av en tydligare målformulering. Brister har konstaterats i Public service-företagens verksamhet på områden som till exempel tillgänglighet, mångsidighet, kvalitet, spegling, fri åsiktsbildning, nyhetsurval, debatt, granskning, samhällsbevakning, språk, språkvård, kulturutbud och barns och ungdomars intressen. Mängden av brister skapar en sammantagen bild av att Public service-företagen måste i högre grad uppmärksamma samerna som ett eget folk med säregna intressen och inte enbart som en språklig eller etnisk minoritet.

Samerna är Skandinavien urfolk och måste som sådant få utvidgade möjligheter att bevara och utveckla både sitt språk och sin kultur. Hänsyn ska tas till att samiskan är ett officiellt språk i Sverige och att det även handlar om tre samiska språkvarieteter; nord-, lule- och sydsamiska. Vid sidan om det, måste särskild hänsyn tas till utvecklingen av det samiska samhället, så att det kan utvecklas i en positiv och demokratisk riktning.

Både sändningstider och resurser måste öka för att samiskt Public service ska kunna spegla bredden av alla aktiviteter som berör utvecklingen av det samiska samhället. Idag finns inga närmare definierade resurs- eller sändningstidskrav på public service-företagens samiska sändningar, vilket innebär att de också tillåts brista i bevakningen utan att bryta sändningsavtalen.

Public service-kommitténs betänkande SOU 2012_59, sid 148: Renodling av minoritetsansvaret.

Kommitténs förslag: Villkoren i sändningstillstånden om att programföretagen ska "beakta språkliga och etniska minoriteters intressen" renodlas till villkor om "utbudet på de nationella minoritetsspråken", teckenspråk och andra minoritetsspråk.

Förslag:

Public service-företagen måste få tydligare och bredare målformuleringar vad gäller sitt minoritetsansvar, särskilt för samiska förhållanden. Norsk public service skiljer sig från svensk genom att NRK har tydliga målformuleringar i sin strategi fram till 2017 om det samiska språket och den samiska kulturen. I NRK:s strategi ingår inte att begränsa ansvaret till att bara gälla språket. Målet är att i bredare mening stödja utvecklingen av det samiska samhället i Norge. Samma tydliga målsättning bör skrivas in för Public service-företagen i Sverige.

Förbättrad tillgänglighet

Tillgängligheten ska förbättras för minoritetsspråken, enligt sändningstillstånden 14 § (16 §). Programutbudet ska spegla förhållanden i hela landet, enligt 7 § (9 §).

Udda kanaler

För SR är FM den viktigaste kanalen. Programmen sänds dock i P2, vilken är en udda kanal och därför redan i utgångsläget betyder begränsad uppslutning av lyssnare.

För SVT är också tillgängligheten ett problem. Nyhetsprogrammet Oddasat sänds på TV2, 17.30-45, medan alla andra nyheter flyttats över till STV1. Det kan vara ett skäl till att 25 procent av den samiska befolkningen inte känner till Oddasat. Efter att alla nyhetsprogram förutom minoritetsnyheterna flyttats till SVT1 2008 kan man se en markant minskning av antalet tittare av Oddasat. 2007 hade Oddasat cirka 150 000 tittare, 2011 var antalet nere i 75 000/ dag.

Regional obalans

Den geografiska täckningen av SR:s program på samiska visar på en stor obalans. Tillgången på material är störst från norra Sverige, vilket bara kan förklaras med den bristande resurstilldelningen, eftersom huvudredaktionen ligger i Kiruna och att det är billigast att bevaka det området.

SR har valt att regionalisera delar av Sameradios sändningsutbud, men det har skapat en omotiverad splittring i programutbudet. Det gäller förmiddagssändningen mellan klockan 06.50 - 08.00 och eftermiddagssändningen mellan 15.00 - 15.30, som sänds över Norrbottens län och delar av Västerbottens och Jämtlands län samt Stockholm. Hela den samiska befolkningen i Jämtland och Västerbotten och samer utanför Stockholm kan därmed inte ta del av Sameradios sändningar, som totalt utgör 8 timmar och 20 minuter av Sameradios totala veckoutbud på 12 timmar och 35 minuter.

Webbradio begränsar tillgängligheten

SR har inriktningen att öka sändningstiden, men ökningen av det samiska radioutbudet har skett på webbradion. Det säger ändå inget om att tillgängligheten generellt ökat, eftersom den är begränsad på webben. Att förbättra tillgängligheten genom att basera den på webbradion kan därför inte anses acceptabelt. Webbradion förutsätter att de flesta är förtrogna med tekniken, vilket det inte finns några undersökningar som bekräftar. Man kan heller inte lyssna till webbradion när man kör bil i motsats till FM-radio och digitalradio (DAB).

Ökningen ska ske på digitalradion

SR har heller inte fullföljt sitt gemensamma beslut tillsammans med NRK och YLE i januari 1997 om att starta en gemensam nordisk samekanal, en digitalkanal. SR har förändrat sin inriktning till att i stället basera ökningen av det samiska radioutbudet på webbradio, vilket inte kan anses acceptabelt genom att det begränsar tillgängligheten.

I Norge har NRK valt att förbättra tillgängligheten genom att införa digitalradio (DAB). SR var inne på samma linje 1997, då SR, NRK och YLE gemensamt beslöt att starta en nordisk samisk radiokanal. SR retirerade efter en tid från den ståndpunkten för att sedan välja att basera ökningen på webbradio.

Public service-kommitténs betänkande SOU 2012_59, sid 150: Precisering av villkoren mot ökat sändningsutbud.

Kommitténs förslag: Villkoren i sändningstillstånden preciseras så att det framgår att SR:s och SVT:s utbud på de nationella minoritetsspråken finska, samiska, meänkieli och romani chib samt SVT:s utbud på teckenspråk ska öka årligen under tillståndsperioden. UR:s utbud på ovan nämnda nationella minoritetsspråk samt teckenspråk ska öka under tillståndsperioden.

Public service-kommitténs betänkande SOU 2012_59, sid 401 och 388: Fortsatt utveckling av digitalradion.

Ur betänkandet: SR och UR bör ges förnyade tillstånd att sända digitalradio från den 1 januari 2014 med en föreslagen giltighetstid till den 31 december 2019. SR:s tillstånd ska förenas med krav på att uppnå en täckningsgrad på 95 procent av Sveriges fast bosatta befolkning vid slutet av tillståndsperioden men med en uppbyggnadsfas med lägre täckning de första åren. Det är viktigt att SR och UR redan tidigt har möjlighet att nå en stor del av befolkningen i hemmen och i bilar så att digitalradio blir en tjänst som många kan ta del av. ... Programföretagen kan därför nå fler olika intressegrupper i befolkningen. SR kan till exempel få möjlighet att nå ut med minoritetsspråksprogram till en större del av Sverige än idag.

Förslag:

SR:s ökning av sändningstiden måste ske på ett sätt som inte skapar sådan splittring i programutbudet att det hindrar delar av den samiska befolkningen regionalt att ta del av hela det ordinarie programutbudet.

Ökningen av sändningstiden ska inte ske på webbradion, som begränsar tillgängligheten, utan på digitalradion (DAB), som medger ett större antal kanaler än dagens rikstäckande FM-kanaler.

Målet en gemensam organisation

Förändringen i regeringsformen innebär att samerna som folk uttryckligen omnämnts. Det bör medföra att ett nya sändningstillstånd får en ny skrivning, som kan bidra till större förpliktelser för Public service-företagen gentemot samerna som urfolk.

Samernas stärkta ställning innebär även att kraven på Public service-företagens minoritetsansvar bör utvidgas. Principen att minoritetsspråkvärn ska vara enda bärande grund för programföretagens verksamhet, måste överges till förmån för en bredare målsättning. Med ökade resurser måste målet vara, att på sikt skapa en gemensam organisation med tydligare ledning genom samordning av de samiska resurser, som redan finns inom programföretagen.

SR, SVT och UR bör ges ekonomiska resurser och ett särskilt uppdrag att utarbeta en plan för utveckling av sameradio och same-TV till ett kvalitetsalternativ för samerna. Uppdraget bör utformas med syfte att säkra utvecklingen av samisk radio och TV i ett självbestämmandeperspektiv och inte enbart som ett minoritetsspråkvärn. I planen bör ingå att utarbeta en organisationsmodell som tar sikte på att samla resurserna till ett fristående och självständigt samiskt etermediecentrum enligt den modell som NRK skapat för samisk radio och TV i Norge.

En målformulering ska möjliggöra att det på sikt skapas det önskade samiska public service-alternativet. Ekonomiska resurser bör ges och ett uppdrag till SR, SVT och UR om att tillsammans utarbeta planen.

Genom att sammanföra små resurssvaga enheter på olika nivåer i respektive organisation kan man uppnå en publicistiskt, yttrandefrihets- och programmässig starkare enhet, som kan hävda sin integritet och stå fri och stark mot påtryckningar utifrån. En samordnad lösning skulle säkra en positiv utveckling inom samisk radio och TV och stärka den redaktionella självständigheten.

Förslag:

Public service-företagen bör ges både uppdrag och resurser att utarbeta en strategiplan för utveckling av SR Sápmi och SVT Sápmi. En målformulering möjliggör att det på sikt kan skapas en gemensam organisation genom samordning av de resurser som redan finns enligt den modell som NRK skapat för samisk radio och TV i Norge.

Sametinget bör också inleda dialog med staten och politiska beslutsfattare om utvecklingen av Public service-företagens verksamhet till samerna för att åstadkomma en tydligare ledning och samordning av de samiska resurser som finns på nordisk bas.

Dialog med de språkliga och etniska minoriteterna

Public service-företagen ska ha en dialog med de grupper som berörs av minoritetsansvaret, enligt sändningstillstånden 14 § (16 §). Regeringen anförde i prop. 2005/06:112 s. 64 att dialogen ska ske vid planeringen av programföretagens insatser.

Programföretagens engagemang och kvaliteteten i dialogen har dock varierat. SVT har haft dialog med Sametinget bara de två senaste åren av tillståndsperioden vid särskilda möten, medan SR beskrivit dialogen enbart som en dialog med lyssnarna. Dialogen har i huvudsak rört frågeställningar kring programverksamhetens utformning, men potentialen har inte utnyttjats.

Beroende på vilken nivå dialogen förs är det möjligt att utveckla den och i dialogform inleda samtal om till exempel även de särskilda målformuleringar, som behövs för att på sikt förbättra kvaliteten på Public service-företagens programutbud.

Förutom värderingar, kritik och förslag kan dialogen användas för att diskutera tydligare åtgärder, som inte finns direkt omnämnda i sändningstillstånden. Brister har redan konstaterats i Public service-företagens verksamhet mot samer på områden som till exempel tillgänglighet, mångsidighet, kvalitet, spegling, fri åsiktsbildning, nyhetsurval, debatt, granskning, samhällsbevakning, språk, språkvård, kulturutbud och barns och ungdomars intressen. I dialogen kan förslag på strukturella åtgärder dryftas kring hur bristerna bör åtgärdas och programverksamheten utvecklas.

I dialogen kan lednings- och organisationsfrågor tas upp som till exempel om hur Public service-företagens organisation av samisk verksamhet kan utvecklas för att skapa ett mer jämställt nordiskt utbud med avseende på nyhetssamarbetet med NRK och YLE.

Public service-kommitténs betänkande SOU 2012_59, sid 152: Uppmaning till regelbunden dialog, som årligen redovisas.

Ur betänkandet: "Vi anser att sändningstillståndens krav på dialog med de berörda grupperna är centralt. Det är viktigt att programföretagen har en regelbunden dialog med dessa grupper och att företagen årligen redovisar hur dialogkravet har uppfyllts i public service-redovisningarna."

Förslag:

Public service-företagen måste förbättra dialogen med de nationella minoriteterna. Den bör formaliseras och genomföras under likartade former, som ska gälla alla programföretag. Dialogen bör också göras på ett sådant sätt att redovisningarna kan jämföras.

Programföretagens ansvarsfördelning

Programföretagen SR, STV och UR har en möjlighet att sinsemellan fördela ansvaret för verksamheten mot de språkliga och etniska minoriteterna, enligt sändningstillstånden 14 § (16 §). Av resursskäl får programföretagen själva fördela antal timmar på samiska. Fördelningen har blivit mycket ojämn, eftersom formuleringarna i sändningstillstånden ger möjlighet till ganska fri tolkning av innebörden.

Möjligheten till överenskommelse har i praktiken skapat kryphål, så att det går att placera samiska program i smala kanaler eller på mindre attraktiva sändningstider. Det är billigare att sända radio, i synnerhet webbradio, än TV. I teorin är det möjligt för två av programföretagen att helt avstå från insatser på ett eller flera språk under en hel tillståndsperiod med hänvisning till att ett annat programföretag gör insatser enligt överenskommelse.

Innehållet i sändningstillstånden bör förtydligas ytterligare för att utbudet av samiska program i Public service-företagen ska kunna öka. Idag finns inga tydliga riktlinjer för hur ett mer utvecklat programutbud ska se ut, till exempel hur mycket som ska sändas och hur många program som ska vända sig till en bredare allmänhet. Möjligheten till ansvarsfördelning gör i praktiken ansvarsförhållandena otydliga, vilket i sin tur hämmar utbudsutvecklingen.

Public service-kommitténs betänkande SOU 2012_59, sid 152: Borttagande av möjligheten till överenskommelser.

Kommitténs förslag: Möjligheten till överenskommelse om ansvarsfördelningen för utbudet på nationella minoritetsspråk, teckenspråk och andra minoritetsspråk tas bort.

Förslag:

Möjligheten till överenskommelser om ansvarsfördelning mellan programföretagen för olika insatser måste tas bort. I stället för det behövs tydligare regler, som gör att åtgärder måste motiveras för att sedan kunna granskas.

Programföretagens ansvar för fördelningen av sändningstider bör framgå i en särskild målformulering, som programföretagen själva tar fram tillsammans med en strategiplan likt den NRK har tagit fram för norska samiska förhållanden.

Program till samer med begränsad språkförståelse

Public service-företagen definierar program på samiska för samer som minoritetsprogram. Minoritetsansvaret omfattar främst program på samiska språket. Med det följer nackdelen, att samer med begränsad språkförståelse, i praktiken missgynnas av Public service-företagen.

Endast hälften av antalet samer talar samiska språket, och samerna är den minoritet som minst utnyttjar den samiskspråkiga programtiden, enligt Presstödsnämndens kartläggning Minoriteternas medier 2002. I Statens offentliga utredning, SOU 2006:19, finns en enkätundersökning, som visar att endast 36 procent av de tillfrågade samerna lyssnar på SR:s samiskspråkiga program medan 80 procent tittar på samiskspråkig TV. TV är alltså det medium som når flest samer med svag språkförståelse. Samiska nyheter på SVT sänds på samiska men konsumeras ändå av de flesta, därför att de är textade till svenska.

För radions del kan ingen svensk textning ske. Antalet radiolyssnare är därför betydligt lägre. Det betyder att SR även behöver producera svenskspråkiga program, om SR ska nå den andra halvan av den samiska befolkningen, som inte kan samiska tillräckligt.

Samiska program på svenska är en fråga om tillgänglighet. Tillgängligheten för samer med begränsad språkförståelse är störst på webben genom att nättidningen Oddasat förmedlar nyheter och program överallt varje dag på svenska. Enligt statistiken ligger nättidningens nyheter i topp. De samer som inte nås av de samiska programmen är de som inte känner till dem.

Förslag:

För att de samer, som har begränsad språkförståelse eller inte kan samiska, ska kunna tillgodogöra sig ökningen av det samiska programutbudet måste Public service-företagen ytterligare utveckla de arenor som är tillgängliga för dem.

Program om samer till svenska allmänheten på svenska

Program om med, för och om samer är viktiga till den svenska allmänheten. I Statens offentliga utredning, SOU 2006:19, sägs att ett större programutbud av sådant slag bidrar till att skapa förståelse för den samiska kulturen. Regeringen har i prop. 2005/06:112, också understrukt att Public Service-företagen aktivt ska arbeta för att sprida kunskap om inhemska minoriteter och att minoriteterna ska ges bättre sändningstider för att det ska bidra till att skapa kulturell förståelse.

En viss utveckling inom SR är att svenska redaktioner betraktar produktion av program om samer mer som ett krav, som de kan ställa på den samiska redaktionen. De förväntar sig att den utöver sitt samiskspråkliga uppdrag också ska till viss del leverera på svenska. I det fallet måste den samiska redaktionen betraktas som de lokalradiostationer, som ges uppdrag att göra samhällsprogram till andra stationer och då får betalt för det.

Om programföretagen anser det viktigt med program om samer på svenska till den svenska allmänheten, kan den samiska redaktionen utföra beställningarna. Då måste programföretagen också göra en beställning och förse den samiska redaktionen med resurser för det.

Förslag:

Public service-företagen måste förtydliga uppdraget för vad en samisk redaktion ska syssla med. Med en tydligare målformulering kan ansvaret för programbeställningar på svenska för den svenska allmänheten fortsatt hållas isär från uppdraget att sända på samiska språket.

DAGSTIDNINGAR

DAGSTIDNINGAR PÅ SAMISKA

Ávvir

<http://www.avvir.no/>

Ávvir är en norsk tidning som skriver bara på nordsamiska men med en god marknadspotential i Sverige. Den har en upplaga på 1 088 ex (2011) och kommer ut fem gånger i veckan. Cirka 2-3 procent prenumererar på Ávvir som e-tidning. Ávvir etablerades 2008 genom en sammanslagning av Áššu och Min Áigi, varvid den nya tidningen övergick till utgivning fem dagar i veckan. Centralredaktionen ligger i Karasjok och reportrar finns i Alta, Tromsø, Kautokeino, Karasjok och Lakselv. Ávvir ges ut av Sami Aviisa AS, som till en tredjedel ägs av Nord Avis AS, till en tredjedel av Arbeiderpressen i Norge och till en tredjedel av lokala ägare. Bolaget håller till i Mediehuset Altaposten i Alta. Ávvir ger ut tidningen som e-tidning, men upplagan är inte stor.

Nordsamiska

Ávvir mottar cirka 12,8 milj. NKR i samiskt presstöd. Det samiska språket är tidningens stora utmaning. Ávvir skriver enbart på nordsamiska. Efter att Ávvirs ekonomi stabiliserats, arbetar tidningen främst med den redaktionella delen och språket för att öka antalet läsare. Då är även åtgärder i Sverige och Finland viktiga för tidningen. Ávvirs problem på hemmaplan är stora svårigheter att skaffa journalister med bra språklig kompetens. Tidningen känner i hög grad av att NRK, som är stor arbetsgivare, tar alla talanger på marknaden. Ávvir bedömer att en utvidgning av tidningens täckningsområde till Sverige skulle stärka inte bara tidningens position i Norge utan även avsevärt gynna det samiska språkets position allmänt i hela Norden.

Lule- och sydsamiska

Ávvir har av sagt sig ansvaret att skriva på sydsamiska och har enbart ett fåtal abonnenter på lule- och sydsamiskt område.

DISKUSSIONEN OM DRIFTSSTÖDET I SVERIGE

Det svenska presstödet

Presstödet har funnits sedan början av 1970-talet. Förutsättningarna för gränsöverskridande tidningssamarbete begränsas starkt av de regler som presstödsförordningen (SFS 1990:524) uppställer för det direkta driftsstödet till dagstidningar i Sverige.

Med en dagstidning menas en allmän nyhetstidning eller publikation av dagspresskaraktär. Den ska utkomma med minst ett nummer per vecka och ha ett innehåll som i huvudsak är skrivet på svenska och i huvudsak distribueras inom landet. Den ska komma ut under eget namn och dess egna redaktionella innehåll ska utgöra minst 55 procent. Tidningen ska ha en abonnerad upplaga på minst 1 500 ex och i huvudsak vara abonnerad.

En dagstidning får inte ha en täckningsgrad som överstiger 30 procent. Ett undantag görs för en tidning i Haparanda, som ändå kan få presstöd, därför att den har ett redaktionellt innehåll som till minst 25

procent är skrivet på finska. Driftstödet till en sådan är dock begränsat till det som gäller för en endagstidning, även om den utkommer flera dagar i veckan.

Presstödet fördelas av Presstödsnämnden som är en statlig myndighet. Vid tillämpningen av presstödsförordningen följer nämnden särskilda föreskrifter under Kulturrådets författningssamling (KRFS 2009:1). Tidningsstatistik AB sköter mätning av tidningars upplaga, och för det finns TS' upplagebestämmelser. Riksdagen beslöt 2010 att presstödsförordningen ska tidsbegränsas till den 31 december 2016.

Mångfald och räckvidd, SOU 2006:8

I betänkandet *Mångfald och räckvidd*, SOU 2006:8, föreslog presskommittén ett särskilt driftstöd till dagstidningar som ges ut på samiska eller meänkieli. Förslaget innebar att om en tidning uppfyllde alla huvudsakliga förutsättningar, behövde dess egna redaktionella innehåll bara vara skrivet på samiska eller meänkieli till minst 25 procent. Kommittén föreslog också att en sådan tidning skulle få saluföras utanför Sverige utan att förlora rätten till driftstöd och även tillgodogöra sig den upplaga som såldes utanför Sverige som underlag för presstödet.

Kommittén föreslog också ett mellanstatligt samarbete med Norge och Finland dels för att underlätta utgivningen av gränsöverskridande dagstidningar på samiska och meänkieli, dels för att minska kostnaderna, dels för att tidningar skulle ges möjlighet att upprätthålla en redaktionell bevakning i de tre länderna.

Återkommande kritik från Europarådets ministerkommitté

Sverige ratificerade 2000 Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter och den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk. I sin tredje granskningsrapport i maj 2009 fann Europarådets expertkommitté, att regeringens konventionsåtaganden gentemot samerna fortfarande inte fullgjorts ifråga om massmedier. Sverige saknade en tidning på samiska. Kommittén anmodade därför åter de svenska myndigheterna att vidta konkreta åtgärder för att uppmuntra och/eller underlätta grundandet av en dagstidning på samiska.

Regeringens prop. 2009/10:199, Nya villkor för stödet till dagspressen

Ett år efter Europarådets tredje kritiska granskning lade regeringen 2010 proposition på presskommitténs förslag, prop. 2009/10:199. Regeringen följde dock endast ett av förslagen som gällde tidningar på samiska och meänkieli, och det gällde ett initiativ till ett samarbete med berörda myndigheter och aktörer i Finland och Norge för att underlätta utgivningen av gränsöverskridande dagstidningar.

Orsaken till att inga fler av presskommitténs förslag följdes redogjorde regeringen själv för i propositionen. Vid ett möte på kulturdepartementet i januari 2010 framförde Sametinget och Svenska Tornedalingarnas riksförbund, STR-T, att det kunde vara svårt att etablera en ny tidning på samiska eller meänkieli under presstödsförordningens generella villkor. En framkomlig väg kunde i stället vara att etablera samarbeten med befintliga tidningar med innehåll på meänkieli eller samiska. Önskemål framfördes om förstudier kring hur gränsöverskridande tidningssamarbeten på meänkieli och samiska skulle kunna komma till stånd. Det skulle senare leda till det särskilda regeringsuppdraget till Sametinget och Svenska Tornedalingarnas riksförbund, STR-T, om en förstudie, och det kom i december 2010.

Regeringens svar på Europarådets kritik 2010

Sveriges regering svarade i sep 2010 på Europarådets kritik med att hänvisa till dels en tidigare genomförd sänkning av lägsta upplagegränsen, dels den parlamentariska kommitténs förslag på en särskild bestämmelse för att underlätta tidningsutgivning. Regeringen rapporterade även att förslaget på särskild bestämmelse inte genomförts, därför att Sametinget och Svenska Tornedalingarnas Riksförbund visat tveksamhet till förslagen och i stället framfört egna önskemål.

Sametingets utredning om gränsöverskridande tidningssamarbete 2011

Kort efter regeringens svar till Europarådet kom uppdraget till Sametinget att genomföra en förstudie om gränsöverskridande samarbete på samiska och meänkieli. Enligt direktiven från regeringen skulle utredningen kartlägga aktuella medier, behovet, intresset och möjligheterna till gränsöverskridande samarbeten, undersöka tillgängligheten genom ny teknik, redovisa ekonomiska förutsättningar och lämna förslag på gränsöverskridande tidningssamarbeten på meänkieli och samiska. Förstudien skulle i sin tur bli klar så tidigt att den kunde läggas till grund för utarbetande av direktiven till den nya parlamentariska presstödsutredningen, som strax skulle komma. I slutet av september 2011 presenterade Sametinget sin utredning med flera förslag.

Förslag på stöd till dagstidningar på samiska och meänkieli, SOU 2012:58

I dec 2011 kom regeringens direktiv till den parlamentariska utredningen, som skulle se över presstödet inverkan på mediemångfalden och konkurrensen. I direktiven framgick att presstödskommittén skulle i ett första delbetänkande ta ställning till och analysera konsekvenserna av Sametingets utredning och ge förslag på förändringar av presstödsförordningen om stöd till tidningar för nationella minoriteter. Presstödskommittén fick åtta månader på sig och i sep 2012 kom delbetänkandet *Stöd till dagstidningar på samiska och meänkieli*, SOU 2012:58, med två huvudsakliga förslag som följer.

1. Driftsstöd till dagstidningar som i huvudsak är skrivna på samiska eller meänkieli

Upplagegränsen sänks från 1 500 till 750 abonnerade exemplar för dagstidningar som i huvudsak är skrivna på samiska eller meänkieli. Villkoret om att minst 90 procent av upplagan ska vara spridd i Sverige tas bort, men stödet ska även i fortsättningen beräknas bara för den del som distribueras i Sverige.

2. Begränsat driftsstöd till dagstidningar som delvis är skrivna på finska, meänkieli eller samiska

Kravet på att det redaktionella innehållet till minst 25 procent ska vara skrivet på finska ändras till att det ska vara skrivet på något eller några av språken finska, meänkieli eller samiska. Den geografiska avgränsningen för tidningens utgivningsort ska omfatta kommuner som ligger i respektive förvaltningsområde avseende samiska eller meänkieli.

Presstödskommittén avvisade Sametingets förslag om att ett särskilt presstöd för lokala tidningar som har sidor på samiska efter presstödsmodeller i Norge och Finland. I motiveringen anger kommittén att den följer det svenska presstödet principiella inriktning, som innebär att stödet bör vara generellt och inte innehålla särlösningar.

Presstödskommittén ignorerade också Sametingets påpekandet om att det saknas reglering i presstödsförordningen för en tidning som i huvudsak skriver på svenska men som vill successivt öka andelen samisk text till mer än den högsta tillåtna andelen 10 procent på annat språk.

Bedömningen är att genom Presstödskommitténs förslag har frågan inte förts ett enda steg vidare mot en lösning på hur ett gränsöverskridande tidningssamarbete ska komma till stånd.

JÄMFÖRELSE MED ANDRA PRESSTÖD I NORDEN

Det norska samiska presstödet

Den norska presstödsmodellen har många likheter med den svenska men skiljer sig på flera väsentliga punkter. Sametingets utredning har förslag som till en del bygger på den norska modellen.

Samiska tidningar i Norge sorterar under en särskild samisk presstödsordning, som tillkom 1987. Idag omfattar det presstödet tidningar, som har den samiska befolkningen som huvudmålgrupp, enligt den

senaste målformuleringen 2008. Från 2008 omfattar programmet i första hand de två dagstidningarna Ávvir och Ságat. Ávvir är en sammanslagning sedan 2008 av Min Áigi och Áššu.

Det totala samiska presstödet ligger på 23,0 milj NKR (2011), varav Ávvir, som skriver på nordsamiska, får 12,8 milj NKR och Ságat, som skriver på norska, 9,3 milj NKR. Fördelningen mellan de båda tidningarna beror på ett grundbidrag på 82,5 procent av produktionsbidraget, vilket båda tidningar får, och ett variabelt bidrag på resterande 17,5 procent, vilket fördelas efter antalet utgåvor och sidor på samiska, varav Ávvir får det mesta. Utgångspunkten för det variabla bidraget är att ge kompensation för merkostnaderna som den samiska texten innebär. För att få samiskt presstöd måste en tidning uppfylla vissa villkor. Lägsta upplaga är på minst 750 ex. Tidningen ska organiseras som ett aktiebolag och villkoren måste uppfyllas minst ett kalenderår innan stödet kan ges.

Efter ett initiativ från det samiska kulturcentret Árran har Lokalavisa NordSalten publicerat en sida lulesamisk text i varje nummer sedan 2003 och har erhållit presstöd för det sedan 2005. Stödet uppgick 2011 till 546 000 NKR. Efter att Snåsningen börjat publicera sidor med texter på sydsamiska har tidningen sedan 2010 erhållit presstöd för det. Stödet uppgick 2011 till 345 000 NKR.

Presstöd till tidningssidor på samiska i Finland sedan 2008

Det finska selektiva presstödet har funnits sedan 1971 och har utvecklats mot ett stöd till en tidning eller en nätpublikation som ges ut på svenska eller till produktion av nyhetstjänster på svenska eller teckenspråk. Det har fungerat i stort sett utan ändringar fram till 2008, då ett nytt kriterium infördes för att gälla även en tidning eller en nätpublikation på de nationella minoritetsspråken samiska eller romani. Det selektiva stödet är avsett för lokala tidningar med högst 15 000 ex i upplaga. Stöd har beviljats med 50 000 EUR till Lapin Kansa 2011 för att utveckla en webbplats med nyhetsmaterial på samiska.

Översyn av norska presstödsförordningen 2008

Mot bakgrund av sammanslagningen av tidningarna Min Áigi och Áššu och en betydande budgetökning på 5 milj NKR gjordes en genomgång av presstödsförordningen 2007 - 2008. Översynen resulterade i en ändring av förordningen i juni 2008, varvid en större andel kunde avsättas till det variabla presstödet för samisk text. Det gynnade nystartade Ávvir, som skriver helt på nordsamiska.

En ändring infördes också för sydsamiska språket i förordningen 2008, vilket skulle gynna stöd till produktion av tidningssidor på sydsamiska i norskspråkiga tidningar. Stödet utökades till att inte bara omfatta lulesamiska utan även sydsamiska, och det skrevs in att stödet kunde uppgå till 4 procent av produktionsstödet. Bidrag till en sydsamisk sida i veckan går sedan 2010 till Snåsningen.

På grundval av samråd med norska Sametinget om ändringar i förordningen satte kulturdepartementet igång en utredning om hur presstödsförordningen i högre grad kan stimulera användningen av alla de samiska skriftspråken, underförstått en etablering av en sydsamisk tidning. Uppdraget gick till Medietilsynet, som fortfarande 2012 utreder frågan.

I presstödsförordningen gjordes också en ändring i ändamålsparagrafen. Definitionen för en samisk tidning ändrades från att samerna ska vara målgrupp till huvudmålgrupp. För en tidning som utges i eller har en betydande täckning inom de lule- eller sydsamiska kärnområdena, finns inget krav längre på att de ska vara samiska tidningar. Bidraget beräknas utifrån antal utgivningar multiplicerat med antal sidor egenproducerat nyhets- och aktualitetsstoff på lule- och sydsamiska.

Initiativ till en sydsamisk tidning i Norge 2009

Bristen på en sydsamisk tidning i Norge gjorde att norska Sametinget i maj 2008 tog initiativ till att påskynda en sydsamisk tidningslösning. Kulturdepartementet bad Medietilsynet undersöka, om dagens regler i presstödet gav tillräckligt underlag för ett medieutbud på sydsamiska.

Under remissomgången i feb 2009 gjorde Adresseavisen och Trønder-Avisa som dominerande mediehus i regionen ett utspel till Medietilsynet om att de kunde bidra till att stärka medietäckningen i den sydsamiska miljön och att de involverat Snåsningen i diskussionerna. Det gällde både en papperstidning men särskilt nätet som ny innehålls- och distributionskanal. De norska tidningarna var öppna för att ta in även lokala dagstidningar i Sverige i dialogen.

Medietilsynet underströk i en följande rapport i jun 2009 att det hastade med ett sydsamiskt utbud och att den sydsamiska målgruppen var förtjänt av ett medieutbud som täcker ett väsentligt större område än vad Snåsningen kan ge.

Som ett svar på rapporten anlätade norska Sametinget en person med uppgift att åka runt i sydsamisk miljö för att lyssna på och rapportera om synpunkter kring förslaget på en sydsamisk tidningssida i Snåsningen och på erbjudandet om nättjänster genom Trønder-Avisa och Adresseavisen. Sametinget bekräftade att man på sydsamiskt område såg fördelar i samarbete med lokala tidningar men att man också såg risken att de samiska vinklingarna skulle utebli. Ett starkt önskemål framfördes om en oavhängig sydsamisk press, där man kunde säkerställa både samiskt ägarskap och en samisk redaktör.

Problematisering av nord-syd aspekten i Norge

Produktionsstödet till lule- och sydsamiska tidningssidor har blivit en inflammerad politisk fråga i Norge, eftersom stödet traditionellt varit reserverat för de nordsamiska tidningarna Ávvir och Ságat. För att behålla nivån på sitt anslag har de lagt stor kraft på att försvara sin position och förklara att de inte är emot en ökning av lule- och sydsamiska sidor, men att budgetramen då måste öka i motsvarande grad. Från lulesamiskt håll menar man att problemet beror på att det norska presstödet är konstruerat för främst nordsamiska förhållanden och att stödet därför måste breddas. Nord-syd-problematiken har därmed tills vidare i praktiken blockerat en lösning på frågan om etablering av en sydsamisk tidning i Norge.

DISKUSSIONEN OM GRÄNSHINDER FÖR SAMARBETET

Snäva regler gör språkanvändningen till ett gränshinder

Enligt svenska presstödsförordningen får en tidning, vars text inte i huvudsak är skriven på svenska, likställas med en dagstidning och därmed ha rätt till driftsstöd. Det blir ändå i praktiken omöjligt att få driftsstöd genom att språkförståelsen och läskunnigheten på samiska är så begränsad i Sverige. Det går inte att få tillräckligt många abonnenter, så att tidningen överskrider lägsta upplagenivå, som är 1 500 ex. I Norge behöver en samisk tidning inte ha mer än 750 ex för att få presstöd.

Den norska femdagartidningen Ávvir, som skriver helt på samiska, kalkylerar inte med en upplaga på mer än 400 ex i Sverige, vilket är en nivå som är helt otillräckligt för att få svenskt presstöd. Även lägstanivån i Norge på 750 ex är för hög för svenska förhållanden. En dagstidning, som skriver enbart på nordsamiska och har sitt spridningsområde i Sverige kan genom sitt kalkylerade låga antal abonnenter aldrig räkna med att få svenskt presstöd. Enda realistiska möjligheten är att upplagorna i Sverige och Norge slås samman för att tidningen ska kunna överskrida lägstanivån.

Ávvir kan inte heller räkna in en upplaga i Sverige som presstödsgrundande i Norge. Sammantaget är reglerna kring antalet användare av samiska språket ett oöverstigligt gränshinder för ett nödvändigt samarbete.

Utvecklingen av språkets form kräver samarbete

Texter på samiska i en dagstidning fyller ett stort behov hos en liten målgrupp som de samisktalande. Språket blir synliggjort och den viktigaste effekten är att språkets status lyfter. Användningen i viktiga samhällsområden avgör dess fortsatta livskraft. Idag används samiskan främst inom familjen och inte i prestigefyllda domäner ute i samhällslivet. Den praktiseras inte heller på de domäner som är populära för ungdomar. En tidning med nätupplaga är därför bra för att utöka sydsamiskans domäner.

Språkvård i samiska media är viktig. Ett gränsöverskridande tidningssamarbete är viktigt för att befästa den regionala samhörigheten, så att språkvarieteterna i Sverige och Norge utvecklas i samma riktning. Lule- och sydsamiska behöver särskild granskning, vilket gör att de varieteterna är mer kostsamma än nordsamiska. Översättningar måste bearbetas mera än nyproducerade texter och svarar inte mot det behov som finns. En förklaring till mängden av översättningar på lule- och sydsamiska är svårigheten att få tag på originaltexter.

Reglerna kring distribution till grannlandet ett gränshinder

Enligt presstödsförordningen i Sverige ska en nyhetstidning till minst 90 procent av upplagan distribueras i Sverige. Det begränsar distributionen av upplagan utanför landets gränser till enbart 10 procent. Presstödsutredningen SOU 2006:8 föreslog att kravet för tidningar på samiska och meänkieli skulle slopas och att hela upplagan skulle bli presstödsgrundande. Regeringen följde dock inte förslaget, utan menade att det var tveksamt om det skulle få avsedd effekt, enligt prop 2009/10:199.

Liknande gränshinder uppstår för en sydsamisk tidning, som etableras i Sverige, eftersom hälften av eventuella sydsamiska abonnenter befinner sig i Norge. Bara med ett sammanlagt antal abonnenter från båda länder skulle lägsta upplagenivå för presstödet på 1 500 ex passeras. Skulle tidningen i Sverige uppnå 1 500 ex, kan den ändå distribueras enbart till 150 abonnenter i Norge, enligt nuvarande regler. De snäva reglerna kring distributionen är ett gränshinder som omöjliggör start av en sydsamisk tidning.

Önskan om etablering av norska Ávvir i Sverige

Det finns en önskan om att den norska dagstidningen Ávvir ska utöka sitt spridningsområde, så att det även omfattar samiska läsare i Sverige. Ska Ávvir få svenskt presstöd, måste dock tidningen enligt presstödsförordningen etableras i Sverige och förlägga sin huvudredaktion dit. Det skulle kräva en komplicerad bolagskonstruktion, att formatet görs om eller ges ut som en mindre bilaga i en svensk tidning, alternativt publiceras enbart som e-tidning. Det skulle minska kostnaderna för ett svenskt presstöd, men kvaliteten skulle bli lidande.

Exemplet Ávvir visar att det måste skapas en annan typ av presstöd med andra regler för dagstidningar på samiska i Sverige. Reglerna för en dagstidning som skriver på samiska måste anpassas till den samiska målgruppens rörlighet över gränsen. Alternativt måste undantag göras vad gäller kravet på att huvudredaktionen ska ligga i Sverige. Kravet på att 90 procent av en samisk tidnings upplaga ska distribueras i Sverige bör slopas, och tidningen bör kunna få stöd även för den abonnerade upplagan utanför landets gränser.

Elektronisk distribution som alternativ

E-tidningar har inte slagit igenom riktigt ännu. I både Sverige och Norge pågår samtal om förändringar av presstödet i förhållande till webben. Fördelarna med e-tidningar är de låga produktionskostnaderna, som gör att abonnemangspriset kan pressas ner. En e-tidning är alltid tillgänglig, när långsam postgång över gränsen minskar fördelarna med daglig distribution. Med läsplattor kan man få papperstidningskänslan. En webbtidning är billigare att producera än en papperstidning, vilket märks vid små upplagor. En e-tidning erhåller ett lägre presstödsbelopp än papperstidningar. I Presstödsutredningen SOU 2006:8 beräknades presstödet till 55 procent av det ordinarie stödet. För Ávvir uppväger elektronisk distribution över gränsen till abonnenter i Sverige många nackdelar som följer med distribution av papperstidningar.

På sydsamiskt området i Norge har Medietilsynet sedan 2009 haft frågan aktuell om att hitta en e-tidningslösning på tvärs över riksgränsen. Två mediehus i Sør-Trøndelag har initierat frågan och vill dra in lokaltidningar i Jämtland i samarbetet. Det betyder att tiden är väl anpassad till att lyfta upp frågan om etablering av en gemensam dagstidning på sydsamiska och att det behövs en mellanstatlig lösning på problemet med fördelning av kostnaderna för presstöd mellan Sverige och Norge.

Begränsat driftsstöd försvårar gränsöverskridande tidningslösningar

Sametinget har inte haft något förslag på begränsat driftsstöd för tidningar på samiska. Presstödskommittén föreslår ändå i betänkandet SOU 2012:58 ett begränsat driftsstöd till dagstidningar som delvis är skrivna på samiska men även tillsammans med finska och meänkieli. Den geografiska avgränsningen för tidningens utgivningsort ska omfatta kommuner som ligger i respektive förvaltningsområde avseende samiska eller meänkieli. För en tidning som till minst 25 procent är skriven på antingen ett eller två av de berörda minoritetsspråken lämnas ett stöd på oförändrat högst 2 239 000 kronor, vilket motsvarar stödet till en lågfrekvent tidning som skriver i huvudsak på svenska.

Presstödskommitténs förslag främjar nationella tidningslösningar av språklig blandkaraktär. Genom förslaget ska det gå att med ett begränsat presstöd etablera en tidning, som till minst 25 procent är skriven på samiska. Begränsat presstöd ger dock inte täckning för verkliga kostnader som hör samman med gemensamma samiska tidningar i Sverige och Norge.

Intresset för en tidning på blandspråk kan förutsägas vara tämligen begränsat hos både läsare och aktörer. Så länge Ävvir behåller sin höga professionalitet, lär det aldrig uppstå någon aktör i Sverige som med en svensk variant skulle tänkas vilja konkurrera med Ävvir. På sydsamiskt område föredrar man också en tidning av lokal karaktär, enligt undersökningen som gjorts av norska Sametinget bland sydsamer i Norge.

Presstödskommitténs förslag försvårar finansieringen av en gemensam nordisk tidning, som skriver enbart på någon av de samiska varieteterna. Det innebär att begränsat driftsstöd bromsar utvecklingen mot en typ av samnordisk tidningslösning, som finns antydd i minoritetsspråkkonventionen 2000, tydligt beskriven i den kritik som Europarådet lämnade mot Sverige redan 2003, skisserad i utkastet till Nordiska samekonventionen, framförd som önskemål av Sametinget och Svenska Tornedalingarnas Riksförbund till kulturdepartementet 2010 och godtagen som ämne för utredning av regeringen i prop. 2009/10:199.

GRUND FÖR SAMVERKAN ÖVER LANDGRÄNSERNA

I utkastet till Nordisk samekonvention prioriteras nordiskt mediasamarbete

I utkastet till Nordisk samekonvention föreslås att staterna i samarbete med sametingen ska främja samverkan över landgränserna mellan medieinstitutioner som erbjuder artiklar på det samiska språket. Vad gäller det samiska språket skall det också i rimlig omfattning gälla de mindre utbredda samiska språkformerna. Eftersom det på grund av reglerna för presstöd har visat sig svårt att få till ett samarbete över landgränserna bör staterna i samarbete med sametingen finna fram till ordningar som leder till detta samarbetet, enligt utkastet till konventionen.

Behov finns av en mellanstatlig överenskommelse

Samarbete över landgränserna måste inledas för att uppnå en gemensam nordisk presstödsordning

Utkastet till Nordisk samekonvention skapar grunden för en överenskommelse mellan sametingen och staterna om samarbete för att finna fram till ordningar som gör det möjligt att styra utvecklingen till ett rikare och mer mångsidigt utbud av allmänt intresse inom samiska tidningsmedia i hela Norden. Gemensamma samiska medielösningar på nordisk bas är målet för samisk mediepolitik.

Signalerna från tidigare regeringsbeslut går i samma riktning. I prop. 2009/10:199, förklarade regeringen att den ämnade ta initiativ till samarbete med berörda myndigheter och aktörer i Finland och Norge för att undersöka möjligheten att underlätta utgivningen av gränsöverskridande dagstidningar på meänkieli och samiska. Det ledde till att regeringen uppdrog till Sametinget att utreda frågan om gränsöverskridande tidningssamarbete.

Presstödskommitténs betänkande SOU 2012:58 problematiserar frågan. Den konstaterar att Sametingets förslag om en överenskommelse mellan de svenska och norska staterna ligger utanför kommitténs mandat, men att det på sikt kan övervägas om reglerna för stöd till tidningar, som i huvudsak är skrivna på samiska eller meänkieli, bör samordnas mellan i första hand Sverige, Norge och Finland, så att stödberättigade tidningar kan spridas till hela språkområdet utan hinder av landgränserna och så att det finns en rimlig avvägning mellan de olika ländernas ekonomiska ansvar.

Presstödskommittén skriver: *"Det ligger t.ex. utanför såväl Presstödskommitténs uppdrag enligt utredningsdirektiven som de befogenheter en statlig utredning har att initiera ett samarbete mellan de norska, finländska och svenska staterna. En sådan möjlighet ryms däremot enligt kommitténs bedömning i de kommande internationella förhandlingarna om en Nordisk Samekonvention som bl.a. ska omfatta frågor om samiska medier. Presstödskommittén utgår från att eventuella initiativ för att främja ett gränsöverskridande tidningssamarbete kan tas upp i dessa förhandlingar."*

Presstödskommittén avvisar principiellt Sametingets förslag om gränsöverskridande tidningssamarbete genom att erinra om att den svenska presstödsordningen ska gälla generellt för tidningar i Sverige, att särlösningar ska undvikas och att det inte är rimligt att svenska skattemedel ska stödja produktion och distribution av tidningar till läsare i andra länder.

Kommitténs besked i betänkandet är att Sametingets önskemål om ett gränsöverskridande samarbete inte är möjligt att genomföra inom ramen för det generella presstödsystemet. Slutsatsen blir att en likartad samnordisk lösning som tillämpas på etermedieområdet sedan 2001 inte går att genomföra på tidningsmedieområdet. De nuvarande principerna för presstöd i Sverige sätter stopp för det.

Gemensamt nordiskt presstöd måste skapas för att Ávvir ska kunna spridas i Sverige

I Norge finns dagstidningen Ávvir, som helt skriver på samiska. Den får 12,8 mnkr i norskt presstöd, utkommer fem dagar i veckan och har cirka 1 100 abonnenter. En liknande typ av dagstidning i Sverige skulle få en så låg kalkylerad upplaga som 400 abonnenter. Eftersom det redan finns en professionell tidning, som produceras i Norge med en god potentiell marknad i Sverige, utesluter det tanken på en svensk billigare särlösning av språklig blandkaraktär med lägre kvalitetskrav och med en upplaga som balanserar på gränsen till att gå under. I Norge klarar Ávvir den nedre gränsen, därför att stödets storlek är anpassat till norska förhållanden, och det gör att den nedre gränsen i Norge inte är jämförbar med den föreslagna i Sverige.

Gemensamt nordiskt presstöd måste skapas för att kunna etablera en gemensam tidning på sydsamiska

Initiativ har tagits till en sydsamisk dagstidning i Norge. En process har startat som i vissa delar kommit längre än i Sverige. Det innebär att det finns ett realistiskt underlag för att etablera en gemensam tidning på sydsamiska i Sverige och Norge. Tidningen bör då också få möjligheter att erhålla ett gemensamt presstöd från Sverige och Norge, om en rimlig avvägning görs mellan de olika ländernas ekonomiska ansvar.

Hänsyn måste tas till nord-syd-aspekten i Norge ifråga om presstödet

En samordning mellan Sverige och Norge kring ett gemensamt presstöd för en tidning på sydsamiska skulle innebära att man kan dela kostnaderna för presstödet mellan länderna. Vid samordningen bör hänsyn tas till nord-syd-aspekten i Norge. I Norge riskerar etablering av en ny dagstidning på sydsamiska att dränera det samiska presstödet för de samiska tidningarna i norr. Det samiska presstödet i Norge är begränsat och tillkomsten av ytterligare en presstödsberättigad tidning skulle sänka nivån på presstödet för de olika tidningarna i norr och därmed riskera slå undan grunden för deras fortsatta existens.

Sydsamer i båda länder önskar en gemensam självständig sydsamisk dagstidning. Det gemensamma antalet abonnenter i Sverige och Norge skulle skapa det underlag som är nödvändigt för att uppnå lägsta upplaga i Sverige, enligt vad som krävs i de svenska presstödsreglerna. Om Sverige tog hela kostnaden för presstödet till en tidning på sydsamiska skulle kostnaderna inte belasta det samiska presstödet i Norge i orimlig grad.

Fördelning måste ske mellan staterna av kostnaderna för presstöd till samiska tidningar

Reglerna för stöd till tidningar, som i huvudsak är skrivna på samiska eller meänkieli, bör samordnas mellan Sverige, Norge och Finland, så att stödberättigade tidningar kan spridas till hela språkområdet utan hinder av landgränserna och så att det finns en rimlig avvägning mellan de olika ländernas ekonomiska ansvar. Utan en gemensam ordning för stöd till samiska tidningsmedia begränsas möjligheterna för tidningarna att utvecklas till ett kraftfullt kvalitetsalternativ för samerna.

Ett alternativ till finansiering kan utformas så att den sydsamiska tidningens huvudort förläggs till Sverige, varvid kostnaden för presstödet enligt presstödsreglerna tas av Sverige. Fördelningen mellan länderna innebär då att Norge på motsvarande sätt tar hela kostnaden för presstödet vid en ökning av spridningsområdet för Ávvir till Sverige, eftersom tidningens huvudort ligger i Norge. En sådan fördelning av de gemensamma kostnaderna för presstöden skulle sannolikt förenkla administrationen. För den sydsamiska tidningen förutsätter det att 90-procentregeln om spridningsområde slopas och att tidningen även får räkna in alla abonnenter i Norge som presstödsgrundande precis som Presskommittén i SOU 2006:8 föreslog.

Förslag:

Begränsat driftsstöd till dagstidningar på samiska bör utvidgas till ett nordiskt stöd

I samisk mediepolitik är samarbete över landgränserna grundläggande. Presstödskommitténs förslag i SOU 2012:58 om ett begränsat driftsstöd till dagstidningar på samiska i Sverige bör utvidgas till ett gemensamt stöd från både Sverige och Norge för att täcka de kostnader som hör samman med etablering av gemensamma samiska dagstidningar på nordisk bas.

Förändringar bör ske mot en stödordning som främjar samarbete över landgränserna

Både det svenska och norska presstödssystemet försvårar en nödvändig samnordisk samisk tidningslösning. Samarbete bör inledas med staterna för att finna en ordning som tar utgångspunkt från utkastet till Nordisk Samekonvention och Europarådets kritik mot Sverige för att inte följa den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk. Reglerna för stöd till tidningar som skriver på samiska, bör samordnas mellan de nordiska länderna, så att stödberättigade tidningar kan spridas till hela språkområdet utan hinder av landgränserna.

Överenskommelse om fördelning av kostnader för presstöd mellan Sverige och Norge

Det finns redan en professionell dagstidning som skriver helt på samiska i Norge, Ávvir, varför det inte finns behov i Sverige av att etablera en tidning med mindre journalistisk professionalitet och lägre kvalitet. Ávvirs spridningsområde bör utvidgas även till Sverige. Det finns även ett realistiskt underlag för att etablera en gemensam tidning på sydsamiska i Sverige och Norge, om gränshindren kan undanröjas, varför stöd till en sådan tidningstyp även bör prioriteras.

En samordning mellan Sverige och Norge kring ett gemensamt presstöd för tidningar på samiska bör innebära att man kan dela kostnaderna för presstödet mellan länderna.

KULTURTIDSKRIFTER

STÖDFINANSIERADE KULTURTIDSKRIFTER

Samefolket

<http://www.samefolket.se/>

Samefolket har en upplaga på cirka 1 300 ex. och utkommer sedan 1958 en gång i månaden. Den etablerades 1918. Samefolkets utgivningsort är i Norrbottens län. Samefolket har två anställda journalister. Samefolket ägs av en stiftelse med Samernas riksförbund och Same Ätnam, som utser styrelse. Ändamålet med verksamheten är att Samefolket ska vara förbindelseorgan mellan olika samegrupper, sprida kännedom om samiska förhållanden och vara ett diskussionsforum. Tidskriften är till cirka 60 procent bidragsfinansierad genom medel från Sametingets kulturråd. För budgetåret 2011 beviljades bidrag på 1 550 000 kr.

Språkanvändning

Samefolket har svenska som huvudspråk med en mindre del av redaktionell text på samiska. Enligt villkor uppställda av Sametingets kulturråd för bidrag ska det redaktionella materialet i Samefolket utgöra minst 25 procent på samiska, men tidskriften har med svårighet klarat den gränsen. Samefolket har tagit fram en språklig handlingsplan, som tidskriften söker följa.

Nuorat

<http://www.nuorat.se/>

Nuorat är en fristående ungdomstidning och finansieras delvis genom kulturbidrag från Sametingets kulturråd och Statens kulturråd. Nuorat har en upplaga på cirka 800 ex. och kommer ut fyra gånger om året. Tidskriften etablerades 1975. Nuorat har en fast anställd journalist medan redaktionen i övrigt består av uppdragsarvoderade skribenter. Ägare är den ideella föreningen med samma namn. Från Sametingets kulturråd budgetåret 2011 beviljades bidrag på 750 000 kr och från Statens kulturråd på 100 000 kr.

Språkanvändning

Nuorat skriver på både svenska och samiska. Sametingets krav är att minst 25 procent av det redaktionella innehållet i tidningen ska vara på samiska, men Nuorat har cirka 30-40 procent. Tidskriftens målsättning är att 50 procent av innehållet ska vara på samiska, varav alla de samiska skriftspråken ska finnas med i varje nummer. Nuorat har erfarit att det är mycket svårt att få tag på originaltexter på lule- och sydsamiska, eftersom översättare till samiska är mycket dyra. Cirka 20-30 procent av budgeten går till översättning.

KULTURTIDSKRIFTSSTÖDET

Bidrag från Sametingets kulturråd

Sametingets kulturråd bidrar med stöd till samiska kulturtidskrifter. Bidragsramen för budgetåren 2011-2013 är på 2 300 000 kr. För utvecklingen av de samiska kulturtidskrifterna är styrmedlet Sametingets kulturpolitiska handlingsprogram. I nuläget finansieras två samiska tidskrifter i Sverige av kulturanslaget och det är Samefolket och ungdomstidskriften Nuorat. Fler aktörer har genom åren ansökt om medel till att utveckla nya samiska medier.

I förslaget till Sametingets kulturpolitiska handlingsprogram 2010-2013 diskuteras språkanvändningen i de tidskrifter, som uppbär stöd. Texterna i Samefolket och Nuorat har till övervägande del varit på svenska. Sametinget betonar vikten att förändra språkbilden i den samiska medieutvecklingen och därför prioriterar Sametingets kulturråd samisk språkanvändning.

De samiska tidskrifterna, som uppbär statligt stöd, motiveras att ta ett större ansvar för det samiska språket. Ett krav från Sametingets kulturråd är fortsättningsvis att minst 25 procent av det redaktionella innehållet ska utgöras av text skriven på någon eller några av de samiska varieteterna samt att målgruppen för tidningen är samer. Sametinget anser att det är en nödvändighet för att uppnå intentionerna för samisk språkutveckling som det är uttryckt i Sametingets program för offensiv språkpolitik. Med hjälp av Sametingets styrmedel har Samefolket med viss svårighet uppnått 25 procent på samiska, medan Nuorat har cirka 30-40 procent med målsättningen 50 procent.

Bidrag från Statens kulturråd

Det statliga kulturtidskriftsstödet fördelas av Statens kulturråd och regleras i förordning (SFS 2010:1058), som anger att utgivning kan ske på originalspråk eller i översättning till svenska språket eller på något av de nationella minoritetsspråken. Syftet är allmänt att främja mångfald, kvalitet och fördjupning i utgivningen av litteratur och kulturtidskrifter.

Ett av målen för stödet härrör från det uppdrag Kulturrådet fick 2000 och det är att särskilt beakta nationella minoriteters tidskrifter. Sedan 2002 har Kulturrådet ett särskilt uppdrag att främja de nationella minoriteternas språk och kultur. Av tre typer för kulturtidskriftsstöd ska ett av dem främja de nationella minoriteternas språk och kultur och gå till sådana som riktar sig till barn och ungdom.

Samtliga ansökningar om bidrag bedöms sedan 2008 av en särskild referensgrupp utsedd av Kulturrådets styrelse. Sammanlagt beviljades stöd 2011 för 9,4 milj kr till nationella minoriteter, varav 850 000 till tidskrifter på de fem nationella minoriteternas språk. Av det gick 100 000 kr till den samiska ungdomstidskriften Nuorat. Tidskriften har erhållit produktionsstöd sedan 2005.

För att bredda och stärka samrådet med de nationella minoriteternas företrädare för Kulturrådet dialog med organisationer, som får bidrag, och nationella minoriteters organisationer. Samrådet har utvecklats till möten för att informera om och diskutera Kulturrådets uppdrag, diskutera de främsta behoven som de nationella minoritetsgruppernas företrädare bedömer finns inom områdena språk, kultur och litteratur samt vilka prioriteringar grupperna själva ser som mest angelägna. Mötena sker på initiativ av myndigheten men kan även ske på initiativ av de nationella minoritetsgrupperna. Samråd har hållits med Sametinget och informellt möte med Samernas riksförbund. Sedan 2010 har Länsstyrelsen i Stockholms län och Sametinget tillsammans fått ansvar att följa, utvärdera och hålla regeringen informerad om utvecklingen inom minoritetspolitiken. Kulturrådet lämnar årligen rapport till Sametinget.